

ROTTERDAMS
PHILHARMONISCH
ORKEST

Concerttoelichting

**Martha Argerich speelt
Sjostakovitsj**

do 28 september 2023 · 20.15 uur

vr 29 september 2023 · 20.15 uur

PROGRAMMA

dirigent **Lahav Shani**
piano **Martha Argerich**
trompet **Alex Elia**
koor **Laurens Symfonisch**

Henry Balfour Gardiner (1877-1950)
Evening Hymn (1908), ork. Lahav Shani

Igor Stravinsky (1882-1971)
Psalmensymfonie (1930)
• I (Psalm 38:13-14)
• II (Psalm 39:1-4)
• III (Psalm 150)

Dmitri Sjostakovitsj (1906-1975)
Pianoconcert nr. 1 op. 35 (1933)
• Allegretto
• Lento
• Moderato
• Allegro con brio

Pauze

Sergej Prokofjev (1891-1953)
Delen uit Romeo en Julia (1935/1940):
• Montagues en Capulets (De prins geeft zijn bevel – Dans van de ridders)
• Julia als meisje
• Scène (De straat ontwaakt)
• Dans (Dans van de vijf koppels)
• Maskers
• Romeo en Julia (Balkonscène - Liefdesdans)
• De dood van Tybalt
• Dans van de Antilliaanse meisjes
• Romeo en Julia voor het afscheid
• Romeo bij Julia's graf

Einde concert circa 22.45 uur

Vorige uitvoering door ons orkest:

Gardiner *Evening Hymn*: eerste uitvoering
Stravinsky *Psalmensymfonie*: okt 2013, koor Collegium Vocale Gent, dirigent Philippe Herreweghe

Sjostakovitsj *Pianoconcert nr. 1*: feb 2008, piano Simon Trpceski, trompet André Heuvelman, dirigent Alan Buribayev

Prokofjev *Romeo en Julia*: dec 2017, dirigent Gustavo Gimeno

Een uur voor aanvang van het concert geeft Bart de Graaf een inleiding op het programma, toegang € 5. Kaartjes zijn aan de zaal te verkrijgen tegen pinbetaling. Voor Vrienden is de inleiding gratis.

Cover: Foto Stephen Hocking (Unsplash).

Dmitri Sjostakovitsj soleert in zijn Eerste pianoconcert, Moskou, eind jaren '30.

Tussen kerk, circus en theater

Igor Stravinsky, Dmitri Sjostakovitsj en Sergej Prokofjev worden vaak in één adem genoemd als de drie Grote Russen van de 20ste-eeuwse muziek. Daar valt veel voor te zeggen, maar een drie-eenheid waren ze nooit: daarvoor waren ze stuk voor stuk veel te eigenzinnig. De verschillen tussen Stravinsky's Psalmensymfonie, Sjostakovitsj' Eerste pianoconcert en Prokofjevs Romeo en Julia zijn dan ook groter dan de overeenkomsten – zo groot, dat de *Evening Hymn* van Engelsman Henry Gardiner misschien niet eens het grootste buitenbeentje van dit programma is.

Sommige componisten worden uiteindelijk maar vanwege één werk herinnerd. Een jammerlijk lot, maar de Engelse laatromanticus Henry Gardiner stuurde het er zelf op aan. Hij componeerde voortvarend - waaronder twee symfonieën die destijds goed ontvangen werden - maar gooide vervolgens zóveel weg dat er niet veel meer overbleef. *Evening Hymn* is een van de weinige resterende werken. Het is een gewijd lied, gebaseerd op de hymne *Te lucis ante terminum* ('Tot U, aan het eind van de dag'). Maar voor Gardiner stond het dichterbij de Engelse oertraditie van samenzang dan bij religiositeit; hij componeerde het jaren nadat hij het geloof vaarwel had gezegd. De weelderige harmoniek van het achtstemmige koor maakten het een evergreen op het Engelse koorrepertoire.

David dankt God voor zijn redding uit de hel.
Illuminatie door de gebroeders Van Limburg (ca.
1412) van Psalm 39 in *Les Très Riches Heures du
duc de Berry*. Coll. Musée Condé, Chantilly.

Geloven of niet

Religieuze muziek hoeft niet altijd uit religieuze overtuiging te ontstaan. Er zijn meer voorbeelden van, zoals Gabriel Faurés *Requiem* (puur 'voor het plezier' geschreven, aldus de componist). Een grensgeval is de *Psalmensymfonie* van Igor Stravinsky. Diens recente terugkeer tot het

Orthodoxe geloof was slechts een deel van de aanleiding. Al langere tijd had hij zich verdiept in de meerstemmige muziek van oude meesters en wilde hij een koorwerk schrijven. Toen hij in 1929 een compositieopdracht kreeg van dirigent Serge Koussevitzky en het Boston Symphony Orchestra zag hij zijn kans schoon.

In de *Psalmensymfonie* hoor je duidelijk hoe Stravinsky zijn fundamenteel ambachtelijke werkwijze bevolgen kon laten klinken. De noten zijn strak georganiseerd en gespeend van sentimentaliteit, maar ze klinken bezielde - mede door de tekst, waarin de nadruk sterk op hoop en verlossing ligt.

Zoals de titel al aangeeft is het werk geschreven voor de concertzaal en niet voor de kerk. Psalmen, ja - maar de symfonische zetting is belangrijker. 'Symfonisch' is daarbij letterlijk op te vatten, als 'samenklinkend'; de *Psalmensymfonie* heeft qua vorm en structuur niks te maken met de klassieke symfonie zoals we die kennen van Haydn, Beethoven of Brahms. Stravinsky greep terug op oudere, pre-klassieke principes. Geïnspireerd door onder anderen Palestrina en Bach focuste hij op contrastwerking tussen hoog en laag, licht en donker, goddelijk en aards, vocaal en instrumentaal. In dit werk zet Stravinsky koorzang tegenover een instrumentaal ensemble waarin klarinetten, violen en altviolen ontbreken. De teksten komen uit het boek *Psalmen*, onderdeel van het Oude Testament - het deel van de Bijbel waarin God nog even gul is met straf als met zegeningen. De 'ruigheid' van de teksten wordt geaccentueerd door de vaak grimmige harmoniek. Twee delen lang heerst vertwijfeling: Stravinsky laat koor en orkest opzettelijk 'schuren'. Maar in het derde deel stijgt de emotionele temperatuur. De warmte waarmee het woord 'Alleluia' is getoond heeft geen precedent in de voorgaande delen. Bij Stravinsky leidt dat niet tot oververhitting; het werk eindigt roerloos en sereen.

Sovjet-circus

De uitbundigheid van Dmitri Sjostakovitsj' *Eerste pianoconcert* staat haaks op de gekwelde toon van zijn beroemde symfonieën en strijkkwartetten. In zijn oeuvre documenteerde hij zijn lange, zware worsteling met de artistieke restricties waaraan de Sovjet-Unie haar kunstenaars onderwierp; dat leverde heel wat tragische muziek op. Maar ten tijde van dit vroege Pianoconcert kon hij nog min of meer ongestoord zijn gang gaan. Men prees zijn compositorische originaliteit en zijn optredens als concertpianist, en liet oogluikend toe dat hij openlijk flirtte met jazz en variétémuziek. Zulke Westerse invloeden deed hij op tijdens zijn bijbaantjes: de jonge Sjostakovitsj was pianist in cabarets en begeleider van stomme films in bioscopen. Die amusementsmuziek zou voor hem altijd een referentiekader blijven. Zelfs zijn doorleefde Sovjet-symfonieën, met hun hysterisch-jolige uitbarstingen, zitten er vol mee. Het *Eerste pianoconcert* neigt hier en daar naar circusmuziek, mede door de capriolen van een solotrompet. Het zou dan ook oorspronkelijk een trompetconcert worden - maar dat idee evolueerde tot een dubbelconcert waarin de piano uiteindelijk de hoofdrol kreeg. Overigens valt door het hoge rettekete-gehalte nauwelijks op dat het stuk diverse verwijzingen naar klassieke meesters bevat. Meteen al aan het begin speelt de piano het beginmotief van Beethovens *Appassionata*; later in het werk volgen meer citaten, van onder meer Rossini en Haydn.

Russische Shakespeare

De Sovjet-doctrines waaronder Sjostakovitsj gebukt ging hadden aanvankelijk geen greep op Sergej Prokofjev. Die verbleef tot zijn 45ste grotendeels in het vrije Westen, waar zijn bijtend-modernistische composities grote indruk maakten. Maar ondertussen knaagde het heimwee, en in 1936 liet hij zich teruglokken naar Rusland. Toen klapte de val dicht: de vrijheden

en privileges die hem waren toegezegd bleven uit en Prokofjev moest zich staande houden door de verplichte, pompeuze Sovjet-stijl te adopteren. Kort na zijn 'thuiskomst' schreef hij het immens populair geworden ballet *Romeo en Julia*, waarin zijn latere 'epische' stijl zich al aankondigt. Maar op andere momenten staat het nog dicht bij het scherpe, knisperende klankbeeld van zijn vroege stukken. En het oorspronkelijke toneelstuk van Shakespeare - in Rusland een zeer geliefde auteur - zit vol onvoorspelbare personages waar Prokofjevs grillige idioom perfect bij paste.

De jonge Sjostakovitsj was pianist in cabarets en begeleider van stomme films in bioscopen.

De verhaallijn is bekend: twee jonge geliefden kunnen zich niet verenigen omdat hun beider families elkaar naar het leven staan, met diverse doden als resultaat. Prokofjev geeft de spanningen op een bijna kubistische manier weer, met scherpe contouren en felle klankkleuren; softfocus gaat hij nadrukkelijk uit de weg. Een fraai voorbeeld klinkt meteen aan het begin van de hier uitgevoerde suite. De rivaliserende families worden geïntroduceerd met wringende, dreigende klanken en een duistere dans. De piepjonge Julia, daarentegen, verschijnt in een kristalhelder C-majeur. Er klinken een aantal bijna karikaturale dansjes - waaronder eentje van Antilliaanse slavinnen, door de rijke familie geïmporteerd - en de dramatische ontknoping wordt ingeleid door het flitsende duel waarin Romeo zijn opponent Tybalt doodt; het hoogtepunt van de suite, en een piek in Prokofjevs hele oeuvre.

Michiel Cleij

Lahav Shani • chef-dirigent

Geboren: Tel Aviv, Israël

Huidige positie: chef-dirigent Rotterdams Philharmonisch Orkest; music director Israel Philharmonic Orchestra

Eerder: vaste gastdirigent Wiener Symphoniker

Studie: piano aan de Buchmann-Mehta School of Music Tel Aviv; piano en directie aan de Hochschule für Musik 'Hanns Eisler' Berlijn; mentor: Daniel Barenboim

Doorbraak: 2013, na het behalen van de eerste prijs van het Gustav Mahler Dirigentenconcours in Bamberg

Daarna: gastdirecties Berliner Staatskapelle, Berliner Staatsoper, Wiener Philharmoniker, Symphonieorchester des Bayerischen Rundfunks, Staatskapelle Dresden, Tonhalle Orchester Zürich, Rundfunk-Sinfonieorchester Berlin, Philharmonia Orchestra, Philadelphia Orchestra, Pittsburgh Symphony Orchestra, Seoul Philharmonic Orchestra, Koninklijk Concertgebouworkest

Debuut Rotterdams Philharmonisch: 2016

Foto: Eduardus Lee

Foto: Caroline Doutre

Martha Argerich • piano

Geboren: Buenos Aires, Argentinië

Studie: bij Friedrich Gulda in Oostenrijk; Arturo Benedetti Michelangeli, Stefan Askenase

Prijzen: Internationaal Muziekconcours Genève (1957); Ferruccio Busoni Concours Bolzano (1957); Praemium Imperiale-prijs (2005), Kennedy Center Honor (2016)

Doorbraak: 1965, met het winnen van het Internationaal Frederick Chopin Concours in Warschau

Daarna: gesoleerd bij alle grote orkesten over de hele wereld

Kamermuziekpartners: onder meer pianisten Stephen Kovacevich, Nicolas Economou (†), Nelson Freire (†) en Alexandre Rabinovich, violist Gidon Kremer, cellist Mischa Maisky

Festivals: erevoorzitter International Piano Academy Lake Como

Documentaire: Martha Argerich – Evening Talk 2002

Debuut Rotterdams Philharmonisch: 1969

Alex Elia • trompet

Geboren: Chambave, Italië

Studie: bachelor en master aan het Conservatoire de la Vallée d'Aoste (Aosta) bij Davide Sanson, daarna vervolgstudie aan de Buchmann-Metha School of Music (Tel Aviv)

Prijzen: Aeolus International Competition for Wind Instruments, Düsseldorf (2013), 25th International City of Porcia Competition (2014)

Loopbaan: freelance trompettist; eerste trompettist van het Rotterdams Philharmonisch Orkest sinds 2018

Kamermuziek: Trio all'Opera, samen met Lorenzo Passerini (trombone) en Marco Cadario (orgel)

Als solist: Filarmonica di Milano, Orchestra Antonio Vivaldi, ensemble van de Accademia Nazionale di Santa Cecilia, diverse internationale muziekfestivals

Als docent: Masterclasses, onder meer bij I FIATI, aan het Conservatorium van Aosta en tijdens het internationale IMMF Festival

Foto: Irene Valentini

Foto: Jan Hordijk

Laurens Symfonisch • koor

Ogericht: 2013, in samenspraak met de Doelen en Rotterdams Philharmonisch Orkest

Dirigent: Wiecher Mandemaker

Repertoire: groot symfonisch repertoire met koor

Debuut: 2013 met *Ein deutsches Requiem* van Brahms

Wapenfeiten: samenwerkingen met Koninklijk Concertgebouworkest (Tan Dun: *Requiem for Nature* (wereldpremière), Honegger: *Jeanne d'Arc au bûcher* – de opname daarvan, uitgebracht als super audio cd op het label RCO Live, werd onderscheiden met de International Classical Music Award), BBC Symphony Orchestra (Howells: *Hymnus Paradisi*), BBC Scottish Symphony Orchestra (Britten: *Ballad of Heroes*), Residentie Orkest (Verdi: *Requiem*), Orkest van de Achttiende Eeuw (Beethoven: Negende symfonie, *Fidelio*)

Debuut Rotterdams Philharmonisch: 2014

Agenda

vr 13 oktober 2023 • 20.15 uur

dirigent **Finnegan Downie Dear**
viool **Clara-Jumi Kang**

Adès The Exterminating Angel
Symphony

Britten Violconcert

Moesorgski

Schilderijentoonestelling

Music for Breakfast 1

zo 29 oktober 2023 • 10.30 uur

Jurriaanse Zaal, de Doelen
met **Karel Schoofs** (hobo) en
collega's uit het orkest

Blake Suite voor twee hobo's en
althobo

Bozza Bergers de Provence

Britten Pan (uit : Metamorphoses)

Canteloube Rustiques

Covoni Pandemonio

vr 3 november 2023 • 20.15 uur

zo 5 november 2023 • 14.15 uur

dirigent **Tarmo Peltokoski**

piano **Yuja Wang**

Bartók Roemeense volksdansen

Bartók Tweede pianoconcert

Strauss Also sprach Zarathustra

do 9 november 2023 • 20.15 uur

vr 10 november 2023 • 20.15 uur

zo 12 november 2023 • 14.15 uur

dirigent **Maxim Emelyanychev**

piano **Beatrice Rana**

Rachmaninov Tweede pianoconcert

Tsjajkovski Vierde symfonie

Orkestleden

Chef-dirigent

Lahav Shani

Eredirigent

Yannick Nézet-Séguin

Vaste

gastdirigent

Tarmo Peltokoski

Eerste viool

Marieke Blankestijn,
concertmeester

Quirine Scheffers

Hed Yaron Meyerson

Saskia Otto

Arno Bons

Mireille van der Wart

Rachel Browne

Maria Dingjan

Marie-José Schrijner

Noëmi Bodden

Petra Visser

Sophia Torrenga

Hadewijch Hofland

Annerien Stuker

Alexandra van

Beveren

Tweede viool

Charlotte Potgieter

Cecilia Ziano

Frank de Groot

Laurens van Vliet

Tomoko Hara

Elina Staphorsius

Jun Yi Dou

Bob Bruyn

Eefje Habraken

Maija Reinikainen

Wim Ruitenbeek

Babette van den Berg

Melanie Broers

Lana Trimmer

Altviool

Anne Huser

Roman Spitzer

Galahad Samson

José Moura Nunes

Kerstin Bonk

Lex Prummel

Janine Baller

Francis Saunders

Veronika Lénártová

Rosalinde Kluck

León van den Berg

Olfje van der Klein

Cello

Emanuele Silvestri

Eugene Lifschitz

Joanna Pachucka

Daniel Petrovitsch

Mario Rio

Gé van Leeuwen

Eelco Beinema

Carla Schrijner

Pepijn Meeuws

Yi-Ting Fang

Contrabas

Matthew Midgley

Ying Lai Green

Jonathan Focquaert

Robert Franenberg

Harke Wiersma

Arjen Leendertz

Ricardo Neto

Fluït

Juliette Hurel

Joséphine Olech

Désirée Woudenberg

Fluït/piccolo

Beatriz Da Baião

Hobo

Remco de Vries

Karel Schoofs

Anja van der Maten

Hobo/althobo

Ron Tjhuis

Klarinet

Julien Hervé

Bruno Bonansea

Klarinet/

basklarinet

Romke-Jan Wijmenga

Fagot

Pieter Nuytten

Lola Descours

Marianne Prommel

Fagot/contrafagot

Hans Wisse

Hoorn

David Fernández Alonso

Felipe Santos Freitas Silva

Wendy Leliveld

Richard Speetjens

Laurens Otto

Pierre Buizer

Trompet

Alex Elia

Simon Wierenga

Jos Verspagen

Trombone

Pierre Volders

Alexander Verbeek

Remko de Jager

Bastrombone

Rommert Groenhof

Tuba

Hendrik-Jan Renes

Pauken/slagwerk

Danny van de Wal

Ronald Ent

Martijn Boom

Adriaan Feyaerts

Harp

Charlotte Sprenkels